

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327.7 (73+476) (091)

Віктор Погромський,
Вероніка Тетенова

АМЕРИКАНСЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ДОПОМОГИ ТА ЇЇ ДІЯЛЬНІСТЬ У РАДЯНСЬКІЙ БІЛОРУСІ У 20-ті рр. ХХ ст.

На сучасному етапі малодослідженим питанням залишається політика радянської Білорусі у 20-30-х рр. ХХ ст., оскільки БСРР, як і багато інших республік СРСР, зазнала суттєвої економіко-соціальної скрути у міжвоєнний період. По-перше – це розорення економіки країни після Першої світової війни, вплив громадянської війни та недолугої політики більшовицької влади – експерименти у царині торгівлі, оподаткування, власності і т.ін. По-друге – це спричинений цим голод і загальні злидні.

Треба зазначити, що у 1921 році були вкрай несприятливі погодно-кліматичні умови, що спричинило до падіння врожайності стратегічних сільськогосподарських культур. Відповідно, як радянська, так і закордонна інтелігенція звернули увагу на скрутне становище населення більшовицької країни. У наданні допомоги брали участь провідні політичні та громадські діячі, численні комітети, організації допомоги. Найпліднішою була діяльність Американської адміністрації допомоги (*англ.* – American Relief Administration, ARA), яку на той час очолював майбутній президент США Герберт Кларк Гувер.

На сьогоднішній день існують дослідження, які присвячені діяльності гуманітарних організацій та АРА зокрема, що діяли на теренах Білорусі у 1920-х роках.

Окремі аспекти теми розглядалися у роботі українських дослідників О. Житкова [1], О. Бикової [2]. Однак подолання голоду у Білорусі та значення у цьому процесі закордонних гуманітарних організацій було висвітлено побіжно, на рівні констатації.

Російські та білоруські дослідники, які

досліджують дане питання: В. Баранов [3], В. Саматія [4], В. Шишанов [5], О. Лукашук [6], маючи у своїх працях досить ґрунтовну, але обмежену джерельну базу, сформулювали досить односторонні та категоричні висновки з якими ми не завжди згодні.

Певну увагу подоланню голоду 1921-1923 рр. у БСРР приділяли закордонні дослідники: А. Фрімен [7], Б. Рходес [8] тощо. Так Берtrand Патенауд у своїй роботі «Велике шоу у країні більшовизму» [9] детально дослідив діяльність АРА і, зокрема у Білорусі; Бенджамін Вейсман у роботі «Г. Гувер і допомога голодуючим в СРСР у 1921-1923 рр.» [10] приділив певної уваги діяльності АРА у Білорусі навівши широкі статистичні та фактологічні данні, однак і ці роботи мають також досить одностороннє бачення проблеми, бо були підготовлені переважно на закордонному джерельному матеріалі.

Виходячи з вищенаведеного, було сформульовано основне завдання запропонованої наукової розвідки: визначити значення діяльності АРА у наданні допомоги голодуючим Білорусі та боротьбі з наслідками голоду.

Переходячи до висвітлення запропонованого наукового напрямку, треба наголосити, що головною економічною проблемою у країні була продрозкладка. Вона розглядалася як участь селянства через трудову повинність у побудові прогресивного комунізму, а також як основа економічного зв'язку міста та села, промисловості та сільського господарства. Жорстокість продрозкладки та зменшення посівних площ, посуха у хліборобних районах привели у 1921-1923 роках до

голоду [11].

Кінець війни не приніс безпеку та стабільність у життя людей. Радянська Росія та Польща мали збройний конфлікт на величезних спірних територіях, у той час як громадянська війна, бандитизм і погроми принесли подальше кровопролиття у Білорусь, Україну й інші прилеглі регіони. У важкий період для країни, АРА активізувала свої зусилля, працюючи у співпраці з урядами й іншими закордонними організаціями зокрема з Джойнтом, Місією Ф. Нанесена, Міжнародним Червоним Хрестом, релігійними організаціями тощо [12].

На жаль, нині вклад АРА у порятунок осіб, які вмирили від голоду у Білорусі та Росії майже забутий. Досить незручно згадувати, що «вірогідний супротивник» сучасних Російської Федерації та Республіки Білорусь у минулому врятував мільйони життів громадян цих країн.

Багаторічна війна, військовий комунізм, несприятливі погодні умови поставили мільйони людей на межу голодної смерті. Лише з січня 1921 р. по квітень 1922 р. за даними Білоруської евакуаційної комісії, яка очолювалася майбутнім куратором АРА в БСРР – М. Стаковським, через мінський вокзал пройшли 251,7 тис. біженців. Загальне ж число біженців і внутрішньо переміщених осіб у республіці досягало 1,5 млн. чоловік. Радянський уряд змушений був «поступитися принципами» та звернутися до закордонної допомоги. Але, як свідчать дані, і цю допомогу більшовики намагалися представити як допомогу, що йшла від «братів по класу», але без участі заможних людей Американська адміністрація допомоги не змогла б надати підтримку в сумі 136 млн. золотих рублів, а це на той час були величезні кошти, що у декілька разів перевищували внутрішньодержавну допомогу [13].

Серед громадських організацій, що входили до складу АРА, перше місце за кількістю зібраних коштів займав «Джойнт» – організація, створена банкіром Феліксом Варбургом і громадськими діячами Луї Маршаллом і Джорджем Шиффом [14].

Якщо більш конкретно розглянути відносини БСРР і США, то вони були нерозвинутими, оскільки США дипломатично та політично не визнавали новоутворені території

після розпаду Царської Росії. То ж і діалог з нелегітимним керівництвом цих територій на офіційному рівні вести відмовлялися. Загалом, США досить неприязно відносилися до політики комунізму, тому американці не вбачали у планах налагоджувати відносини з радянськими республіками. Це не було дивним, бо головною своєю метою більшовицьке керівництво вбачало розгортання світової революції експортуючи ці ідеї та засоби до країн Європи. Але все ж таки були налагоджені деякі контакти з Радянською Білоруссю у галузі економіки та культури. Однак відсутність дипломатичних відносин між СРСР і США, а також процес згортання самостійності радянських республік, який розпочався у другій половині 20-х років ХХ ст., не сприяв розкриттю потенціалу співробітництва. Продуктивною білорусько-американська взаємодія стала лише у другій половині ХХ ст. [15].

У серпні 1920 р. американці висловили готовність підписати з БСРР угоду про надання гуманітарної допомоги по лінії АРА, але така угода підписана не була. У Мінську не було легітимного уряду, здатного вирішувати такі питання, а у Москві, куди прибула американська делегація, уряд висловив готовність прийняти американську допомогу за умови, що вона буде поширюватися по дипломатичних каналах США та розподіляти її будуть радянські органи влади. Американці вирішили, що радянські умови неприйнятні і питання про гуманітарні поставки до радянської Білорусії було закрито [16].

Гуверу вдалося переконати уряд і громадську думку, що треба допомогти не більшовикам, а голодуючим людям, що опинилися у жахливих умовах попри їх власне бажання. За роки Першої світової війни через неможливість вивезення на європейські ринки у зв'язку з війною й економічними руйнуваннями та втратою переважною більшістю країн Європи платоспроможності у США накопичилися величезні запаси зерна й іншого продовольства. Це загрожувало падінням цін на сільгосппродукцію та кризою у сільському господарстві. «Вихід» до Європи, у тому числі і до РСФРР, дозволяв зберігати стабільність цін і доходи для фермерів США.

Крім гуманітарних та економічних причин була і політична рішучість, за висловом

Гувера, «зупинити хвилю більшовизму». Гувер вважав «дурістю» посилати війська до Росії, так як це б зробило з більшовиків мучениками та героями в очах населення, а з іншого боку, допомогло б їм звалити всі свої прорахунки на зовнішніх і внутрішніх ворогів. Г. Гувер був проти економічної блокади більшовицьких територій, встановленої союзниками навесні 1918 р. як превентивний захід проти зближення між Німеччиною та Росією після Брестського миру, а потім у вигляді «санітарного кордону». Він був переконаний у тому, що діяльність АРА продемонструє ефективність «американської моделі», послужить каталізатором неминучих процесів ерозії її соціальної основи [17].

Проте радянські власті ставилися до Американської адміністрації допомоги й інших гуманітарних іноземних місій з підозрою, що будувалося на побоюванні можливого втручання західних країн, насамперед США, у внутрішні справи радянської Росії. Наприклад, було неясно, чому Гувер, завзятий противник радянського режиму, пішов на цей крок. З іншого боку, поряд з побоюваннями, більшовицьке керівництво пов'язувало з АРА надію, за словами Л. Троцького, на «просування економічного зближення між двома країнами». Радянські лідери вважали, що момент був сприятливий у зв'язку з кризою перевиробництва у США і «зростаючим антагонізмом» між США, Англією та Японією. Незважаючи на ідеологічне неприйняття Заходу, більшовики були зацікавлені у модернізації економіки, потрібні були технології, інвестиції, нове промислове обладнання. Все це, після провалу спроб знайти в європейських країнах, вони розраховували отримати у США [18].

Підписання угоди відбулося 20 серпня 1921 р. у Ризі. У договорі відбилися, з одного боку, крайня необхідність у допомозі та підозрілість радянського керівництва, а з іншого – глибока недовіра Гувера до протилежної сторони. Отже, організація доставляла вантажі з Америки у радянські порти, поширювала різного роду допомогу. СРСР брав на себе усі витрати, пов'язані із внутрішнім транспортуванням, приміщеннями для АРА, зв'язок, оплату персоналу. За договором, АРА отримувала право самостійно підбирати необхідний для роботи службовий персо-

нал з місцевого населення [19]. АРА отримала право самостійно розподіляти продовольство.

Це була найбільша з благодійних організацій, що діяла у радянському просторі. Третю частину коштів на витрати АРА виділяв американський конгрес, решта грошей йшли з приватних пожертвувань. Післявоєнній допомозі також сприяли такі організації як: Червоний Хрест, місія Нансена та Джойнт, працюючи як самостійно, так і в поєднанні з АРА.

24 серпня 1921 року Гувер провів конференцію, на якій було запропоновано встановити відповідну кількість представників від кожної організації, для повного контролю над доцільною діяльністю американської допомоги [20]. У підсумку тільки в 1922 р. АРА змогла розгорнути повноцінну роботу на підконтрольних радянським властям територіях [21].

На початку 1922 р. Сполучені Штати Америки знову висловили готовність надати сприяння БСРР по лінії АРА й отримали санкцію на надання такої допомоги з боку керівництва РСФРР. Перше представництво АРА було відкрито у Вітебську, дещо пізніше організація відкрила представництво у Гомелі. 3 січня 1922 р. делегація АРА на чолі з Д. Гарді прибула до Мінська, отримавши дозвіл у Москві на відкриття представництва у БСРР. Однак коли американці прибули до столиці радянської Білорусі, вони з подивом констатували, що у Мінську їх не чекають. Проблема полягала у тому, що керівництво БСРР своєчасно не сповістило про візит. Як пізніше згадував Д. Гарді, що очолював американську делегацію, голова ЦВК БСРР А.Г. Червяков дозволив відкрити представництво АРА і почати доставку гуманітарних вантажів до Мінська, але при цьому дав зрозуміти, що до отримання офіційної інформації про місію АРА у Білорусі він не може надати в її розпорядження склади, офіси, житло тощо. Втім, керівництво БСРР, яке спочатку хотіло укласти з АРА окрему угоду про співпрацю, швидко відмовилося від цієї ідеї та погодилося прийняти місію без додаткових умов [22].

Від інших гуманітарних організацій АРА відрізнялася повною підзвітністю, високим рівнем контролю та відмовою від послуг по-

середників. Навіть у випадках зриву пломб на вагонах і контейнерах організації, вантажі ретельно зважувалися з обов'язковим фіксуванням розмірів нестачі, що зміцнювало довіру населення до організації. У Мінську, серйозно постраждалому в ході німецької та польської окупації, виявилось зруйновано більше 90% складських приміщень, а у численних поїздках по регіонах працівники АРА постійно ризикували життям через розгул бандитизму [23].

Організація Гувера координувала розподіл продовольства та фінансування придбання інших гуманітарних товарів, оновлювала видобуток вугілля для приватного сектору та промисловості, опікувалася подоланням пандемічних хвороб (у тому числі висипного тифу). Гувер узгоджував питання надання коштів з конгресом США, міністром фінансів тощо [24].

Американська допомога у радянській Білорусі в 1922-1923 роках перевищила 14 тисяч 440 тонн продовольства, медикаментів, обладнання, одягу вартістю понад 2 мільйони 730 тисяч доларів. АРА годувала голодних і лікувала хворих, рятувала біженців і допомагала виїзду людей в Америку, її фахівці читали лекції, відкрили у Мінську курси англійської мови. Їй одночасно вели нескінченну боротьбу з новоявленою радянською бюрократією [25].

АРА працювала у районах уражених голодом з 20 серпня 1921 р. по 15 червня 1923 року, деколи забезпечуючи прожитковим мінімумом одночасно 10 мільйонів чоловік.

Значну допомогу білоруському єврейству через АРА надавала американська організація «Джойнт», представником якої в АРА був д-р Джозеф (Йосип Борисович) Розен – видатний американський агроном російського походження. Джойнт пожертвував в АРА близько 4 мільйонів доларів, й окрім того, сам розподіляв допомогу у районах великої концентрації євреїв на Україні та Білорусії. У серпні 1922 року Джойнт годував 2 мільйони чоловік. Однією з перших акцій Джойнта була організація масової відправки до Росії типових 10-доларових посилок з продуктами першої необхідності. Така посилка включала: 10 фунтів цукру, 25 фунтів рису, 10 фунтів рослинного масла, 3 фунта чаю, 49 фунтів борошна, 20 банок згущеного моло-

ка [26]. Для тих часів це було справжнє багатство. Таких посилок було відправлено понад 90 тисяч. Ними харчувалися цілі сім'ї. Крім цього зі складів і розподільних пунктів організації нужденним видавався одяг, взуття, мануфактура, паливо. Велику турботу АРА проявляла до дітей, особливо до сиріт і безпритульних.

У найкритичніші моменти поставки з боку АРА тільки збільшувалися, зберігаючи стабільність і регулярність. Сотні кухонь для дітей та їхніх матерів відкрилися як у Мінську, так і недалеко від лінії фронту – близько Новогрудка, Барановича, Кобрини, Пружана, Несвіжа, Ліді, Волковиська, Пінська, Бреста, Гродно, а в пункти продовольства продовжували надходити борошно, рис, боби, свинина, яловичина, сухе і згущене молоко, цукор, масло, риб'ячий жир, сіль та інші життєво важливі продукти [27].

Також на білоруські території надходили вагони з одягом. Включно до 1922 р. допомога підконтрольним Польщі землям була істотно більшою, але ця обставина пояснювалася відмовою радянської влади дозволити діяльність АРА на своїй території. І все ж, активісти АРА на свій страх і ризик продовжували роботу і після приходу Червоної Армії. Загалом з травня 1920 р. по квітень 1922 р. АРА розповсюдила близько 15,3 тис. тон продовольчої допомоги на суму понад 3,6 млн. дол. США, видавши понад 150 тис. пальт і 133 тис. пар взуття, по всій території Радянської Білорусі, і навіть, на територію, яка була під владою Польщі [28].

Важливими напрямками роботи АРА у Білорусі також стали організація та підтримка дитячих будинків, піклування про лікарні, які спочатку були не передбачені заходами допомоги і на які довелося піти зважаючи на розмах голоду. Також було здійснено організацію харчування для дорослого населення та проведення різних медичних заходів (зокрема, боротьба з епідеміями) [29].

Найпоширенішою та характерною формою діяльності АРА у радянській Білорусі стало відкриття їдалень. Їх організацією, а також зарахуванням на достаток голодуючих дітей займалися спеціальні комісії, що склалися як зі співробітників АРА, так і з представників радянської влади на місцях. Спочатку усіма організаційними питаннями за-

ймались створені восени 1921-го р. російсько-американські комітети допомоги дітям.

Безпосередньо, їжа та ліки направлялися у дитячі будинки та лікарні. АРА покладалася головним чином на власні їдальні, які ще називалися «відкритими» установами. Вони були різних видів, від найбільш великих – обідніх залів на кілька сотень чоловік, до невеличких приміщень. Також відкривалися пекарні. Посуд і столові прибори для споживання їжі були доступні всім. Діти, які потребували допомоги, отримували картки для щоденного прийому їжі [30].

Що стосується харчування дорослого населення, то згідно з інструкціями АРА, у першу чергу продукти повинні були отримувати матері, що годують груддю, далі – хворі і лише потім інші голодуючі. Для точного обліку й організації харчування на місцях організовувалася реєстрація дорослого населення.

Проблемою, що значно ускладнювала надання допомоги голодуючим, була недовіра та підозрілість до діяльності іноземних організацій з боку центральних і місцевих органів влади, а також самого населення. Іноземні благодійні організації, у першу чергу АРА, як найбільшу з них, звинувачували у шпигунстві, контрреволюційній діяльності та прагненні повалити радянську владу, у той же час визнаючи її роль у ліквідації голоду.

Зусилля АРА були за більшістю критеріїв успішні. АРА поліпшила залізничні об'єкти, які зробили можливим пересування поставок у радянську Білорусь [31].

У 1922-1923 рр. Білорусь отримала по лінії АРА значну кількість продовольства, медикаментів, обладнання, одягу. З них було розподілено, 4441 тон – у Вітебській окрузі, 3175 тон – у Гомельській окрузі. Головним чином гуманітарна допомога розподілялася серед біженців, яких у цей час було дуже багато на території Білорусі. Значну допомогу АРА надала білоруським дитячим будинкам. Великий внесок співробітники організації здійснили у розвиток білоруської системи охорони здоров'я, провівши вакцинацію більше 1 млн. осіб і надавши медикаменти, матеріали гігієни й обладнання загальною вагою 484 т більш ніж 300 білоруським медичним установам.

За сприяння американців розвивалася також і білоруська система освіти. У 1922-1923 році американська фінансова допомога білоруським школам становила 12% від загального бюджету Наркомату освіти БСРР [32].

Підтримка з боку даної громадської організації, яка передала 484 т медикаментів і матеріалів на багато мільярдів радянських рублів дитячим будинкам і госпіталям Білорусі, виявилася вельми своєчасною, якщо врахувати, що у розпорядженні Наркомату охорони здоров'я була тільки восьма частина необхідних медикаментів, були відсутні кошти та матеріали для щеплень від тифу, холери, вітряної віспи. При цьому у Вітебській окрузі налічувалося 50 шпиталів, 44 амбулаторії, 92 дитячих будинки; на Гомельщині – 75 шпиталів, 54 амбулаторії, 126 дитячих будинків; у Мінській окрузі – 49 шпиталів і більше 100 дитячих будинків, з них близько половини задовольняли 90% своїх потреб у медикаментах за рахунок АРА [33]. Окрім того хворим у шпиталях щодня видавалося майже 30 тис. порцій продуктів, що в умовах тотального недоїдання та голоду просто рятувало людей.

Навесні 1923 р. у зв'язку з поліпшенням економічної ситуації в СРСР АРА прийняла рішення про поступове згортання програм у Білорусі. 15 червня 1923 року АРА припинила діяльність у радянській Білорусії, передавши офіси та склади уряду БСРР. Через кілька днів були закриті офіси у Мінську, Вітебську та Гомелі, і навіть офіційна влада визнала, що «у своїй роботі АРА надавала допомогу тим, кому вона була необхідна» [34].

Виходячи з вищесказаного, необхідно наголосити, що якби не допомога АРА, наслідки голоду були б ще більш жахливими, оскільки ця допомога врятувала мільйони людських життів і, перш за все, дітей на теренах Білорусі. АРА зробила вагомий внесок у піднятті «духу» країни та допомогла вижити багатьом людям у період страшного голоду. За два роки організація витратила 78 млн. доларів, з яких частина йшла від жертвувань і благодійності.

Натомість, віддаючи належне історичній об'єктивності, необхідно зазначити, що АРА займалася як гуманітарною допомогою, так і певною мірою розвідкою ситуації усередині радянської держави і це стало однією з при-

чин, що радянський уряд поспішив оголосити про ліквідацію АРА на теренах СРСР. Було встановлено, що організація вела політичну роботу, яка спрямовувалася проти радянської влади.

Якщо не брати до уваги політичну діяльність АРА, можна зробити висновок, що гуманітарна допомога даної організації виявилася своєчасною та безкорисливою. АРА допомагала всьому населенню, незважаючи на статус, націю та на вік людини, будь-то дитина або дорослий чоловік. Структура організації, її заплановані дії, підібраний персонал та організованість допомогли населенню у радянській Білорусі пережити таку катастрофу, як голод 1921-1923 рр.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Житков О. Пам'яті жертв голодоморів 1921-1923, 1932-33 років. Безкровна війна / О. Житков; Державний архів Кіровоградської області. – Кіровоград, 2003. – С.5.
2. Бикова О.С. Регіональні особливості голоду 1921–1923 рр. / О.С. Бикова // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2011. – Вип. XXXI. – С.134-145.
3. Баранов В. По заданию американской разведки / В. Баранов [Електронний ресурс] // Военно-политическая аналитика: интернет-журнал. – Режим доступу: <http://vpoanalytics.com/2014/06/26/po-zadaniyu-amerikanskoj-razvedki/>
4. Саматья В. Деятельность АРА по оказанию помощи беженцам на территории Беларуси в 1920-1923 гг. / В. Саматья // Журнал международного права и международных отношений (Минск). – 2005. – №2. – С.62-65.
5. Шишанов В. История не по учебнику / В. Шишанов [Електронний ресурс] // Журнал Мишпоха (Витебск). – 2000. – №6. – Режим доступу: <http://mishpoha.org/6/histori.html>
6. Лукашук А. Прыгоды АРА ў Беларусі / А. Лукашук. – Радыё Свабодная Эўропа / Радыё Свабода. – 2005. – 498 с.
7. Freeman A.C. Is Hoover Bringing Russia Food or Reaction? / A.C. Freeman // Published in the New York Call Magazine. – Aug. 7, 1921. – P.3.
8. Rhodes B.D. James P. Goodrich, Indiana's «Governor Strangelove»: A Republican's Infatuation With Soviet Russia / Benjamin D. Rhodes. – Cranbury, N.J.: Susquehanna Univ. Press, 1996. – 191 p.
9. Paternaude B.M. The Big Show in Bololand: The American Relief Expedition to Soviet Russia in the Famine of 1921 / Bertrand M. Paternaude. – Stanford, California: Stanford University Press, 2002. – 817+VIII p.
10. Weissman B.M. Herbert Hoover and Famine Relief to Soviet Russia, 1921-1923 / Benjamin M. Weissman. – Stanford: Leland Stanford Junior University, 1974. – 251 p.
11. Solid ground in a shifting world. American JDC [Електронний ресурс] // Archives Joint – Режим доступу: <http://archives.jdc.org/exhibits/a-joint-effort/solid-ground-in-a-shifting.html>
12. Шишанов В. Указ. раб.
13. Там само.
14. Тихомиров А. Развитие связей между Беларусью и США в первой четверти XX в. / А. Тихомиров [Електронний ресурс] // Журнал международного права и международных отношений (Минск). – 2005. – №2. – Режим доступу: <http://evolutio.info/content/view/752/113/>
15. Там само.
16. Латыпов Р. Помощь АРА Советской России в период «великого голода» 1921-1923 гг. / Р. Латыпов [Електронний ресурс] // Научно-культурно-логический журнал (Ростов-на-Дону). – 2014. – №13. – Режим доступу: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=864&level1=main&level2=articles>
17. Там само.
18. Тихомиров А. Указ. раб.
19. Там само.
20. Paternaude B.M. The Big Show in Bololand... – P.47.
21. Люлечник В. Американский брат Джойнт в России, СССР, СНГ / Вилен Люлечник [Електронний ресурс] // Интернет-газета «Каскад». – 2011. – №377. – Режим доступу: <http://kackad.com/kackad/?p=9717>
22. Саматья В. Указ. раб. – С.63.
23. Там само.
24. Paternaude B.M. The Big Show in Bololand... – P.30.
25. Лукашук А. Указ. раб. – С.22.
26. Саматья В. Указ. раб. – С.62.
27. Там само.
28. Paternaude B.M. The Big Show in Bololand... – P.35.
29. Ibid. – P.34.
30. Ibid. – P.87.
31. Тихомиров А. Указ. раб.
32. American Relief Administration European children's fund. Danzing port mission 1919-1922. – Warszawa: Drukarnia techniczna, 1927. – P.10.
33. Саматья В. Указ. раб. – С.64.
34. Там само.

Погромський Віктор, Тетенова Вероніка Американська адміністрація допомоги та її діяльність у радянській Білорусі у 20-ті рр. ХХ ст.

У статті висвітлюється діяльність організації Американської Адміністрації Допомоги, її допомога голодуючим та біженцям на території БРСР у міжвоєнний період. АРА приніс великий вклад у подальший розвиток країни. Автор зазначає, що даною проблемою займається велика кількість науковців, особливо закордонних дослідників, і проблема досі залишається актуальною.

Ключові слова: Американська Адміністрація Допомоги, Радянська Білорусь, голодомор, біженці

Погромский Виктор, Тетенова Вероника *Американская администрация помощи и ее деятельность в Советской Беларуси в 20-е гг. XX ст.*

В статье освещается деятельность организации Американской администрации помощи, ее помощь голодающим и беженцам на территории БССР в межвоенный период. АРА принес большой вклад в дальнейшее развитие страны. Автор отмечает, что данной проблемой занимается большое количество ученых, особенно зарубежных исследователей, и проблема до сих пор остается актуальной.

Ключевые слова: Американская администрация помощи, Советская Беларусь, голодомор, беженцы

Pogromskii Viktor, Tetenova Veronika *American Relief Administration and its activities in the Soviet Belarus in the 20th of XX century*

The article consider the activities of the American Relief Administration, its aid to the starvings and refugees in BSRS between the wars. ARA has brought a great contribution to the further development of the country. The author notes that this issue deals with a large number of scientists, especially foreign researchers, and the problem is still actual.

Keywords: American Relief Administration, Soviet Belarus, famine, refugees

Рецензенти:

Шитюк М.М., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 08.12.2014 р.